

בר מצווה

הניחו תפילין ומעלה אני עליכם כאילו עסקתם בתורה יומם ולילה, היתכן?

איתא בילקוט שמעוני פרשת בא, על הפסוק "והיה לך לאות על ירך", אמרו ישראל לפני הקדוש ברוך הוא: "רצוננו לעסוק בתורה יומם ולילה אלא שאין לנו פנאי", אמר להם: "הניחו תפילין ומעלה אני עליכם כאילו אתם יגעים בתורה יומם ולילה", עד כאן.

ולכאורה הדברים צריכים ביאור, הא כיצד יש בכוחן של התפילין להחשב כתלמוד תורה, והלא על התורה אמרו חז"ל במסכת פאה פרק א' משנה א': "תלמוד תורה כנגד כולם", ואמר ריש לקיש במסכת מנחות דף ק"י עמוד א': "כל העוסק בתורה כאילו הקריב עולה, מנחה, חטאת ואשם", ואם כן כיצד מתבארים הדברים במה שאמר הקדוש ברוך הוא לעם ישראל שבהנחת התפילין מעלה עליהם כאילו עסקו בתורה? מה ייחודן של תפילין שהשווה לעסק התורה?

ויש ליישב זאת על פי הנאמר בתורה בעניין הנחת התפילין "והיה לאות על ירך ולזיכרון בין עיניך למען תהיה תורת ה' בפיך", ובאר החפץ חיים זצ"ל שכשם שבהרבה מצוות גילתה לנו התורה את טעמיהם, כגון במצוות אכילת מצה "למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים", ובמצוות סוכה כתוב "למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי" וכהנה רבות, כך גם בתפילין, עיקר מצות ההנחה היא "למען תהיה תורת ה' בפיך", כלומר תפילין הם התנאי לתורה ומבלעדי התפילין אין תורה.

על פי זה יש לומר: מה שאמר הקדוש ברוך, הניחו תפילין ומעלה אני עליכם כאילו עסקתם בתורה יומם ולילה, לא מדובר באותם שלא שעוסקים בתורה כלל, שהרי ממה שאמרו רצוננו לעסוק בתורה יומם ולילה אלא שאין לנו פנאי, מובן שהיו עוסקים בתורה, ומשאת נפשם היה לעסוק בתורה ביום ובלילה, ללא שום עסק אחר, משום כך אמר להם הקדוש ברוך הוא הניחו תפילין ומעלה אני עליכם כאילו עסקתם בתורה יומם ולילה שמכיון שהנכם עוסקים בתורה במשך היום, לכן יש בכוחם של התפילין להחשב כאילו עסקתם בתורה יומם ולילה.

ועל פי זה יש לפרש הפסוק "והיה לך לאות על ירך ולזיכרון בין עיניך למען תהיה תורת ה' בפיך", רצונו לומר כאשר התפילין הם אות על ירך ולזיכרון בין עיניך, אז תהיה כאילו תורת ה' בפיך, שאתה עוסק בתורה. וגם בזה יובן מה שאמר הכתוב "והיה לך לאות על ירך", ש"והיה" הוא לשון שמחה, כידוע, ומה שמחה יש כאן בהנחת התפילין? אבל על פי האמור ניחא שמכיון שהמניח תפילין הרי הוא כעוסק בתורה, ועל התורה נאמר פקודי ה' ישרים משמחי לב, לכן נאמר "והיה לאות על ירך" שהוא לשון שמחה.

וכשם שהתורה מתקיימת במי שדעתו שפלה, וכמובא בגמרא מסכת תענית דף ז' עמוד א': למה נמשלו דברי תורה למים? לומר לך, מה מים מניחין מקום גבוה והולכים למקום נמוך, אף דברי תורה אין מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה. כך גם התפילין נכתבים בקנה שהוא רמז למידת הענוה כמובא בגמרא תענית דף כ' עמוד ב': נכנס רבי אלעזר בן רבי שמעון ודרש: לעולם יהא אדם רך כקנה ואל יהא קשה כארז, ולפיכך זכה קנה ליטול הימנה קולמוס לכתוב בו ספר תורה תפילין ומזוזות.

וכמו כן, עצם מקום הנחת התפילין מורה על מדת הענוה, שהרי התפילין שבראש שהוא כנגד המוח והתפילין שביד כנגד הלב רומזים שיש להכניע את הלב והמוח להשם יתברך.

ושלושת כריכות רצועות התפילין שעל האצבע, כתב הרב החיד"א זצ"ל שהם רומזים לשלושת אבותינו הקדושים שבזכותם זכינו למצות תפילין.

בר מצווה

לסייר בנכסים מידי יום

איתא בגמרא בחולין דף קה עמוד א' אמר שמואל אנא להא מילתא חלא בר חמרא לגבי אבא כלומר אומר שמואל ישנו ענין מסויים שבו אבא שלי במדרגה גבוהה יותר ממני עד שנחשבתי לגביו כחומץ בן יין ומהו אותו ענין ממשיך שמואל ואומר דאילו אבא הוה סיר נכסיה תרי זמני ביומא ואנא לא סירנא אלא חדא זימנא כלומר אבי היה יוצא לסייר בנכסיו ולבדקם פעמיים ביום אך אני אומר שמואל קטן ממנו בדרגתי ואינני בודק את מצב נכסיי אלא פעם אחת ביום. עד כאן דברי שמואל.

וכאן נשאלת השאלה האם להתענינות עקבית במצב הנכסים קורא שמואל גדלות וכי מי שיבדוק ויסייר בנכסיו כמה וכמה פעמים ביום יחשב לגדול יותר משמואל ואביו?

מעשה נוסף מובא בגמרא באותו עניין, אביי שמע את דברי שמואל על כך שמי שבדק את נכסיו כל יום יזכה במטבע ולכן יצא אל שדהו יום יום פעם אחת מצא את אריסו מבריא אל מחוץ לשדה חבילות של עצים כשראה האריס שאביי תפסו החל מצטדק ואומר זהו משלוח המיועד עבורך השיבו אביי כבר קדמוך רבנן שאמרו המסייר בנכסיו ימצא מטבע והנה מצאתי את מטבעותי שכמעט נגנבו ממני.

מעשה זה כקודמו אומר דרשני וכי יעלה על הדעת ששמואל האמורא הקדוש יתן עצה להצלחה בעסקים והאמוראים יישמו אותה בדבקות. ותבוא הגמרא ותספר זאת בהתפעלות?

לביאור הדברים נביא את פירושו של החפץ חיים בסוגיית הזו:

כאשר שמואל המליץ לסייר בנכסים פעם ביום, לא היתה בכוונתו לדבר על הנכסים הגשמיים כדוגמת שדות וקרקעות אלא כל כוונת שמואל היתה לנכסיו האמיתיים של האדם הלא הם הנכסים הרוחניים.

וכך אמר: אדם העושה חשבון נפש פעם ביום, מובטח לו שיצא נשכר מכך, שכן יום יבוא והוא ימצא מטבע, דהיינו דבר מה הדורש תיקון שיביא לו רווח רוחני. והוסיף שמואל ואמר, אני לגבי אבא משול לחומץ כלפי יין, ומדוע?

כי אבא היה עורך חשבון נפש פעמיים ביום, ואילו אני אין ביכלתי לעשות זאת אלא פעם ביום בלבד. כיוון ששמע אביי כך החל לבדוק את מצבו הרוחני דבר יום ביומו, עד שפגש באריסו באמצעה של גנבה. ומי הוא אותו אריס? הלא הוא יצר הרע שמוציא חבילות מחוץ לשדה, ומנסה לגנוב את אדונו כדי להחטיאו.

שאלו אבי: "אלה למי?" ענה לו היצר: "זה מיועד עבורך, בדיוק סיימתי להכין את המשלוח אל ביתך".

זו אחת משיטות היצר להכין בעבורינו משלוחים כדי להחטיא אותנו. השיב לו אביי: "כבר קדמוך רבנן, לא תוכל לרמותיני! כבר למדתי בבית המדרש על שיטותיך הנלוזות."

הלקח הוא: שצריך האדם לעשות חשבון נפש מידי יום ואף יותר מכך, וככל שירבה בדבר זה יוכל להנצל מן היצר האורב לאדם בכל רגע וזוהי בעצם הגדלות שדבר עליה שמואל.

ולכן כאשר נער מגיע לגיל המצוות הדבר הראשון שצריך הוא, קבלת עול מלכות שמיים והיא נעשית ע"י הנחת התפילין. מכיון שמיום הבר מצווה בא היצר הטוב אל תוך ליבו של האדם ואז מתחילה מלחמה גדולה. יצר הטוב מגלה לאדם את האמת שהתורה מצוות ומעשים טובים הם המפתח להצלחה בעולם הזה ולזכות לחיי העולם הבא. ומאידך יצר הרע תפקידו לבלבל את האדם בעזרת כל מיני תענוגי עולם הזה

בר מצווה

ולהסיח דעתו מתורה ומצוות.

ולכן מובן אומר החת"ס, מה הטעם לסדר הנחת תפילין, שבתחילה מניחין של יד ולאחר מכן של ראש?

משל לבני מדינה שרצו להמליך עליהם מלך אמר להם בתחילה אָסְרוּ באזיקים את אותו המערער על המלכות ואח"כ תמליכוני עליכם.

כן הוא לגבי הנחת התפילין הרשעים ברשות לבם, ההולכים בשרירות לבם להרע, והצדיקים לבם ברשות שכלם וברשות נשמתם, על כן טרם שיניח תפילין עטרה על המח להקדישו, צריך תחילה להניח תפילין של יד לאסור באזיקים את המערער על המלוכה, היינו הלב ששם שוכן לו יצר הרע. וצריך להניח תפילין נגד ליבו שיהיה קשור ואסור בזיקי קדושה ורק אח"כ גומר המצוה ומניח של ראש על המח.

ברם, זוהי אמנם הכניסה הראשונית של הנער לקבלת עול מלכות שמיים והיא בבחינת 'טבילת אש', אולם כדי לשמר זאת ולהתמיד בכך ולעמוד כנגד תחבולותיו של היצר מידי יום, יש להשתמש בעצתו של שמואל כדי שיוכל הנער לעבוד את בוראו באין מפריע.

שחקן או צופה ?

יהודי לקח את בנו לקראת הבר מצווה לרבי מלובביץ כדי שיברך את בנו לפני הבר מצווה.

הרב בירך את הילד ולאחר מכן שאל אותו מה הוא אוהב?

הילד ענה שהוא אוהב פוטבול.

הרב המשיך לשאול איזה קבוצה הוא אוהד ?

הילד ענה את הריינג'ר.

הרב שאל את הילד אם הוא הולך למשחקים שלהם?

והילד סיפר שהוא ואביו הלכו למשחק האחרון שלהם והריינג'ר הפסידו 10-2 והם הלכו בסיום המחצית הראשונה באכזבה.

הרב שאל האם גם השחקנים של הריינג'ר הלכו בסיום המחצית הראשונה ?

הילד ענה מה פתאום, הם שחקנים וצריכים להישאר עד הסוף להילחם ולנסות לנצח.

ואז הרב אמר לילד שביהדות יש שני סוגי של יהודים: יש יהודים שהם רק צופים. ויש יהודים שהם שחקנים והם נלחמים כדי לנצח במלחמות של היצר ושואפים תמיד להתקדם בדרך העולה לבית אל.

ואני מאחל לך שאתה תהיה שחקן ולא רק צופה.

בר מצווה